

Józef Krzywda

ZASADA KOLEGIALNOŚCI A ZASADA SYNODALNOŚCI W KOŚCIELE

Wprowadzenie

Podejmując próbę analizy i opisu zasad kolegialności i synodalności w Kościele, w przyjętej formule: „Zasada kolegialności a zasada synodalności w Kościele” należy podkreślić, iż obie te zasady stanowią jego konstytutywne elementy.

Opisując ich znaczenie, funkcję i rolę w strukturze i w misyjnej działalności Kościoła, należy przede wszystkim stwierdzić, iż nie są one jego odrębnymi częściami, jak np. konkretny urząd czy atrybut nieomylności, lecz stanowią szczególne formy; swego rodzaju atrybuty jego istnienia i aktywności, obecne i przejawiające w całości kształcie Kościoła. Ta zaś szczególna ich natura – jak naucza zgodnie z całą tradycją Sobór Watykański II – ma swoje źródło w Boskiej naturze władzy, będącej źródłem władzy świętej – *potestas sacra*¹. Więcej: władza ta – jak przypomina Sobór – została z woli Chrystusa udzielona Apostołom na sposób kolegialny: „Apostołów tych ustanowił jako kolegium, czyli jako stały zespół, na czele którego postawił wybranego spośród nich Piotra” (LG 18). Władza ta, dana przez Pana Piotrowi zawierała w sobie Jego Boski autorytet, gwarantując tym samym stałość i trwałość Apostolskiego Kolegium, czyli fundament hierarchii – *arché* Dwunastu [Ratzinger 1997, 165]. To zaś, jak wyjaśniał prefekt Kongregacji Nauki Wiary, J. Ratzinger: „[...] może oznaczać źródło bądź panowanie” [tamże]². Jeśli wszakże liczne zagadnienia, a wśród nich takie jak: *potestas*

KS. PROF. DR HAB. JÓZEF KRZYWDA, Katedra Prawa Małżeńskiego, Wydział Prawa Kanonicznego, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie; adres do korespondencji: ul. Kanonicza 9/408, 31-002 Kraków, Polska; e-mail: jozefkrzywda@misjonarze.pl; <https://orcid.org/0000-0002-8369-3257>

¹ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio dogmatica de Ecclesia *Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-71; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-63 [dalej: LG], nr 18.

² „Ale bardziej prawdopodobnym znaczeniem jest «święte źródło»” [Ratzinger 1997, 165]

sacra, communio, kolegium, communio hierarchica, stały się szczególnym przedmiotem zainteresowania Ojców Soboru, to pojęcie synodalności – jak się zauważa – nie znalazło ze strony Ojców Soboru szczególnego zainteresowania³. Konsekwentnie, nie ma też o niej wzmianki w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*⁴. Podobnie nie użyto na soborze, w sensie ścisłym, rzeczownika „kolegialność” [Gerosa 2003, 221], mimo iż – jak wspomniano – była mowa o Kolegium oraz aluzje do kolegialności (LG 22). A jednak – co nie podlega kwestii – „[...] synodalność i kolegialność sytuuje się i funkcjonuje w centrum dzieła odnowy, zamierzonej i promowanej przez sobór” (tamże) oraz w całej działalności Kościoła. Należy wreszcie dopowiedzieć i wyjaśnić, że formuła tematu: „Zasada kolegialności a zasada synodalności w Kościele” nie zakłada kontradycyjności obu tych zasad, a raczej – jeśli rzecz można – wskazuje na ich wzajemną korelatywność i komplementarność.

1. Ontologiczno-prawny status władzy świętej – *potestatis sacrae*

Ponieważ aktywna obecność władzy: jej natura, charakter, znaczenie i oddziaływanie, odgrywają centralną, czyli pierwszorzędną rolę w misji Kościoła: *salus animarum*; odmiennie niż ma to miejsce w systemach władz państwowych, władza ta z punktu widzenia teologicznego – jak wspomniano – otrzymała miano *potestas sacra*, a zatem jest jedną i jedyną władzą (LG 18) [Müller 2021, 10], która ma swe pierwotne źródło w jedności wspólnoty Osób Bożych (LG 4b) [Ghirlanda 1996, 103]⁵; w niej też czerpie swoją moc i kompetencję władza apostołowa prymatu Piotra oraz władza pozostałych Apostołów, stanowiąc z woli Chrystusa władzę nauczania i rozwiązywania (J 20, 19-23). Jest to także ta sama władza, jaką Piotr i pozostali Apostołowie, posłuszni woli Chrystusa, przekazali swoim następcom (sukcesja apostołowa – Mt 28,20), wypełniając Jego testament; kładąc tym samym podwaliny pod konstytucję nowej społeczności Ludu Bożego

– przekonuje hierarcha. „Zatem siłą źródła udziela się, a siła źródła, która jest siłą świętą stanowi, można rzec, nowy początek każdego pokolenia w Kościele. [...] dzięki nowej obecności samego źródła, które ciągle udziela się poprzez sakrament” [tamże].

³ Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, Kraków 2021 [dalej: MKT], s. 11.

⁴ *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1997; tekst polski: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 2002.

⁵ „Tak to cały Kościół okazuje się jako „lud zjednoczony jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (LG 4b).

– wspólnoty Kościoła (LG 20)⁶. Wypada dodać, iż także z woli Chrystusa, przekazana władza, winna być pojmowana i pełniona w charakterze służby (J 13, 12-16; LG 5) [Ratzinger 1997, 165-167; Krzywda 2008, 6].

1.1. *Communio* zasadą i regułą organizacji Ludu Bożego

Jak wspomniano: władza święta – *potestas sacra*, mając swoje źródło oraz czerpiąc swoją moc w jedności wspólnoty Osób Bożych (LG 4b)⁷, przekazana przez Pana Apostołom po zmartwychwstaniu, otrzymała we wspólnocie Kościoła nowy wspólnotowy wymiar (Mt 28, 18-20; Mk 16, 15-16): mianowicie miała być wykonywana kolegialnie, czy w duchu kolegialności. Właściwemu rozumieniu i należytej interpretacji tej kwestii miała posłużyć słynna *Wstępna nota wyjaśniająca* (*Nota explicativa praevia*), sporządzona przez Komisję Teologiczną z polecenia papieża Pawła VI [Krzywda 2008, 237-50]. Nota definiowała i uzasadniała takie pojęcia, jak: *kolegium*, proces stawania się członkiem *kolegium*; pojęcie *wspólnoty* (*communio*), pojęcie *hierarchicznej wspólnoty* (*communio hierarchica*) oraz relację występującą między *Głową Kolegium* i *kolegium* jako takim, wskazując na akty kolegialne *sensu stricto actu pleno* oraz akty pełnione w tzw. poczuciu kolegialności *collegialitas affectiva* i *effectiva*, w których miała się wyrażać wspólnota biskupów w różnych postaciach i stopniach [tamże]⁸.

Pomijając debaty w kwestii interpretacji i stosowania *Wstępnej noty wyjaśniającej* do III rozdziału soborowego schematu *De Ecclesia* – w brzmieniu „O hierarchicznym ustroju Kościoła”, które w niezmienionej postaci spotykamy w konstytucji *Lumen gentium*, należy odnotować: iż „[...] idea *hierarchicznej wspólnoty*, oparta na znaczeniu wspólnoty – *communio* – zasugerowana przez Pawła VI – miała konsolidować i umocnić istniejące więzi między biskupami i papieżem, dzięki czemu miało nastąpić utwierdzenie i zbliżenie ośrodka prymacjalnej władzy Kościoła do innych ośrodków

⁶ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Nota explicativa praevia* (16.11.1964), AAS 57 (1965), s. 72-75 [dalej: *Nota explicativa*]; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, s. 164-66; Congragatio pro Doctrina Fidei, *Litterae ad Catholice Ecclesiae episcopos de aliquibus aspectibus Ecclesiae prout est communio Communionis notio* (28.05.1992), AAS 85 (1993), s. 838-50 [dalej: CN].

⁷ „Tak to cały Kościół okazuje się jako «lud zjednoczony jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego»” (LG 4). „Il criterio della «*communio*», infatti, determina prima di tutto il rapporto del fidele con Dio e gli altri fedeli «*communio cum Deo et hominibus*», conferendo al fedele una nuova dimensione ontologica” [Corecco 1997, 93].

⁸ Zob. Ghirlanda 1996, s. 106-107.

władz w Kościele, stwarzających fundament jedności wiary i wspólnoty – *communio* Kościoła” [Ghirlanda 1996, 103; Krzywdą 2008, 239]. Jak się wydaje, już wówczas mogła się zrodzić idea powołania nowej instytucji Synodu Biskupów, ustanowiona w 1965 r. przez Pawła VI, mocą motu proprio *Apostolica sollicitudo*⁹.

1.2. Nowe struktury kościelne szczególnym wyrazem wspólnoty hierarchicznej *communio* hierarchicae w Kościele

Kościół, będąc ze swej natury *wspólnotą organiczną* [Ghirlanda 1996, 104], cieszy się ustawicznym działaniem Ducha, który będąc źródłem licznych posług, funkcji i zadań, także sprawia, iż pełnione są one na zasadzie współuczestnictwa i jedności, i w ten sposób ustawicznie go doskonalili: tak w swym istnieniu, jak i w działaniu (LG 7) [Ghirlanda 1996, 104].

W świetle tak istotnych dla Kościoła stwierdzeń, występuje inne, nie mniej ważne w procesie rozwoju Kościoła stwierdzenie, że mianowicie: „Opatrzność Boża sprawiła też, że rozmaite Kościoły, założone w różnych miejscach przez Apostołów i ich następców, zrosły się z biegiem czasu w pewną liczbę wspólnot organicznie zespolonych, które nie naruszając jedności wiary i jedyne go ustroju Kościoła powszechnego, cieszą się własną karnością, własnymi zwyczajami liturgicznymi, własnym dziedzictwem teologicznym i duchowym” (LG 23). Powyższe konstatacje Soboru wskazują na wybitnie twórczą funkcję apostołowskiej Tradycji, w procesie umacniania się hierarchicznej wspólnoty Kościoła, która też legła u podstaw sformułowania definicji Kościoła partykularnego. I chociaż ani Sobór, ani KPK/83 nie dają formalnej definicji Kościoła powszechnego jako takiego [Ghirlanda 1996, 106], jak czynią to odnośnie do Kościoła partykularnego¹⁰, natomiast – jak z tekstu wynika – definicja Kościoła partykularnego – przynajmniej

⁹ Paulus PP VI, Litterae apostolicae motu proprio datae Synodus Episcoporum pro universa Ecclesia constituitur *Apostolica sollicitudo* (15.12.1965), AAS 57 (1965), s. 775-80; tekst polski w: *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, z. I: (za okres: styczeń 1963 – czerwiec 1967 r.), Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1975, s. 152-61 [dalej: ApSo].

¹⁰ „Diecezja jest częścią Ludu Bożego powierzonego biskupowi, który z pomocą kapłanów jest jego pasterzem; tak więc trwając przy swym pasterzu i zgromadzona przez niego w Duchu Świętym przez Ewangelię i Eucharystię, tworzy Kościół partykularny, w którym faktycznie jest obecny i działa jeden, święty, katolicki i apostołowski Kościół Chrystusowy”. Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de pastorali episcoporum munere in Ecclesia *Christus Dominus* (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-96; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, s. 236-58 [dalej: CD], nr 11.

pośrednio definiuje Kościół powszechny, mówiąc, że „Diecezja jest częścią Ludu Bożego, powierzonego biskupowi [...], tworzy Kościół partykularny, w którym faktycznie jest obecny i działa jeden, święty, katolicki i apostołski Kościół Chrystusowy” (CD 11; LG 23; CN 7-9)¹¹. Określone wyżej atrybuty istotnie konstytuują diecezję, odnosząc się tym samym do pozostałych Kościołów partykularnych (kan. 370-371). Podkreślając zaś wymóg jedności w apostołskiej działalności pasterzy Kościoła, Sobór stwierdzi: „Kolegialna jedność przejawia się również w stosunkach poszczególnych biskupów z Kościołami partykularnymi i z Kościołem powszechnym” (LG 23). Jednak – wzywając pasterzy do zachowania jedności w nauczaniu i w świadectwie życia – wymaga, by „poszczególni biskupi, stojący na czele Kościołów partykularnych, sprawując swe rządy pasterskie, każdy nad powierzoną sobie częścią Ludu Bożego (pełnili je), nie nad innymi Kościołami ani nad całym Kościołem powszechnym” (tamże).

2. Zasada kolegialności w dziele realizacji misji Kościoła

Jak wspomniano, Sobór Watykański II, opisując powołanie przez Chrystusa Apostołów, których wyposażył we władzę i misję nauczania wszystkich narodów, po raz pierwszy użył w odniesieniu do Grona „Dwunastu” nazwy „Kolegium” (LG 19, 22; CD 4). Kolegium to – jak się stwierdza – jest stałym zespołem, na czele którego Pan postawił wybranego spośród nich Piotra (J 21, 15-17), aby mając udział w Jego władzy, wszystkie ludy czynili uczniami Jego, uświęcali je i sprawowali nad nimi duchowe rządy (Mt 28, 16-20; Mk 16, 15; Łk 24, 45-48; J 20, 21-23) oraz w ten sposób krzewili Kościół i posługując, pasterzowali mu pod kierownictwem Pana, po wszystkie dni aż do skończenia świata (Mt 28, 20; LG 19)¹². Znamiennym jest, iż wszyscy synoptycy i Jan ewangelista odnotowali ten fakt. W tym też duchu ukształtuje się Tradycja apostołska, następnie tradycja Kościoła, której

¹¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej: KPK/83], kan. 369; *Congregatio pro Doctrina Fidei, Declaratio Dominus Iesus*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2000, nr 17.

¹² *Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio dogmatica de divina revelatione Dei Verbum* (18.11.1966), AAS 58 (1966), s. 817-35; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, s. 350-62 [dalej: DV], nr 7-8.

szczególnym wyrazem będzie nauczanie Magisterium Kościoła, dając fundament dla instytucjonalnych form, usankcjonowanych prawnie.

2.1. Geneza i rozwój oraz aktualny stan kolegalności w Kościele

Kolegalne formy pełnienia władzy w Kościele, mające swoje źródło w woli Chrystusa, znalazły także swoje szczególne odzwierciedlenie w synodalności. Stąd można by powiedzieć, że od początku misyjnej działalności, podyktowanej rodzajem i skalą podejmowanych spraw, Kościół – w poczuciu apostołowskiej misji – szczególnie po wyjściu z katakumb, stwarzał szczególne formy kolegalno-synodalnego pełnienia swego posłannictwa: były to sobory i synody. Obydwie formy stały się – jeśli rzecz można – standardowymi formami kolegalnej działalności Kościoła – aktualne do chwili obecnej.

Pomijając w tym momencie historyczny aspekt rozwoju obu klasycznych form kolegalnej działalności, wypada – aby uwydatnić i uzasadnić istotę kolegalności – powrócić do idei „sakry biskupiej” i „wspólnoty hierarchicznej” (*hierarchica communio*), będącymi elementami konstytutywnymi Kolegium. Obie te rzeczywistości, obecne z woli Chrystusa w Kolegium apostołskim, obecne są także, dzięki sukcesji apostołowskiej w Kolegium biskupów na czele z jego Głową; ze szczególnym stwierdzeniem i podkreśleniem, że biskupi stają się członkami Kolegium na mocy konsekracji biskupiej (LG 20, 22a; kan. 330, 336)¹³.

Podsumowując ten istotny moment genezy i rozwoju kolegalności, należy dokonać swoistego zestawienia dokonań w tym zakresie dwóch ostatnich Soborów. Tak więc: jeśli Sobór Watykański I zdefiniował dogmat o prymacie i nieomyślności papieża, to Sobór Watykański II zdefiniował sakramentalność biskupstwa, charakter kolegalny władzy oraz dookreślił i sprecyzował miejsce i znaczenie władzy Biskupa Rzymu w Kolegium Biskupów (LG 21b). Warto nadto – w kontekście ustaleń tego ostatniego – odnotować, że sprawa kolegalności szczególnie interesowała i absorbowwała papieża Pawła VI, co również udzieliło się wielu Ojcom soboru, co też – jak się wydaje – miało znaczący wpływ na końcowy efekt soborowych obrad w tym zakresie spraw [Krzywda 2008, 252].

¹³ Obie zatem rzeczywistości: sakramentalna konsekracja i wspólnota hierarchiczna są równie konieczne: pierwsza jako przyczyna sprawcza, druga jako warunek spajający członków Kolegium między sobą i z Głową Kolegium [Ghirlanda 1996, 110-13].

2.2. Nowe formy kolegalnej działalności po Soborze Watykańskim II

Pierwszą instytucją po Soborze Watykańskim II, która wyrażała zasadę kolegalności, więcej: stała się jej konkretnym wcieleniem, jest „Synod Biskupów”. Jeśliby ją porównać z dotychczasowymi synodami: prowincjalnymi, plenarnymi czy diecezjalnymi, jawi się nam ona jako „instytucja nowa” w Kościele zachodnim (kan. 342-348).

Już we wstępnych uwagach do dokumentu – nawiązując do idei kolegalności, wypracowanej na Soborze – Paweł VI, między innymi zapisał: „[...] podczas obrad Soboru Watykańskiego II, utkwiło głęboko w naszym sercu przekonanie o wadze i potrzebie coraz szerszego korzystania ze współpracy Biskupów dla dobra powszechnego Kościoła. Owszem – wyjaśnia dalej – Sobór stał się nawet przyczyną powzięcia przez Nas postanowienia, aby powołać na sposób stały specjalną Radę Biskupów” (ApSo Wstęp), która następnie przemianowana imieniem własnym „Synod Biskupów” (tamże), została usankcjonowana w kan. 342-348 KPK/83. Natomiast Jan Paweł II, oceniając jego działalność, zapisał: „Wiadomo już dziś z doświadczenia, że każde Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, wyrażając w pewnym sensie episkopat, ukazuje w szczególny sposób ducha komunii, który jednoczy biskupów z Biskupem Rzymu i pomiędzy sobą. [...] Przez ten nowy organizm – podkreślił dalej – można było skuteczniej wyrazić poczucie kolegalności i troskę wszystkich biskupów o dobro całego Kościoła”¹⁴.

Wprawdzie Kuria Rzymska nie jest rodzajem synodu, to jednak, w ramach wysuwanych dezyderatów Ojcowie Soboru zgłaszali życzenia, „[...] by do grona członków dykasterii dobierać też biskupów, głównie rezydencjalnych, którzy by mogli obszerniej zdawać sprawę papieżowi z nastawienia, pragnień i potrzeb wszystkich Kościołów” (CD 10). Będąc zatem złączone – dykasterie – ścisłym węzłem komunii z papieżem¹⁵, wykonują zadania dla dobra całego Kościoła powszechnego i Kościołów partykularnych, „[...] uformowanych na wzór Kościoła powszechnego, w których istnieje i z których się składa jeden i jedyny Kościół katolicki” (LG 23a; kan. 368).

¹⁴ Ioannes Paulus PP. II, *Adhortatio apostolica post-synodalis de episcopo ministro Evangelii Iesu Christi pro mundi spe Pastores gregis* (16.10.2003), AAS 96 (2004), s. 825-924; tekst polski: Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska Pastores gregis o biskupie słudze Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata*, Wydawnictwo św. Biskupa Stanisława BM, Kraków 2003, nr 58.

¹⁵ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando, *Normae generales*, „Communicationes” 20 (1988), nr 1, s. 18, art. 1.

Warto odnotować, że oczekiwanej reformy Kurii Rzymskiej, zgodnie z wysuwanymi dezyderatami Ojców Soboru dokonał Jan Paweł II mocą konstytucji apostolskiej *De Romana Curia*, której też nadał znamienity tytuł *Pastor Bonus*¹⁶. Nowością konstytucji – jak się podkreśla – jest usytuowanie Kurii Rzymskiej w porządku soborowej eklezjologii wspólnoty (*communio*) i kolegalności [Gagnon 2003, 3-22].

Jeśli Kuria Rzymska i Synod Biskupów stanowią szczególne formy realizacji kolegalności, powstaje pytanie: czy można na tej samej płaszczyźnie sytuować Konferencję Biskupów? Odpowiedź znajdujemy w CD 37-38, gdzie między innymi zapisano: „[...] Święty Sobór uważa za nader wskazane, by wszędzie w świecie biskupi tego samego narodu lub okręgu grupowali się w jeden zespół, zbierając się w określonym czasie, ażeby przez wymianę pomysłów i doświadczeń oraz konfrontację idei zaistniała święta harmonia sił dla wspólnego dobra Kościołów” (CD 37) [Krukowski 2005, 314]. Tak oto Konferencja Biskupów, zyskując status stałej, o charakterze powszechnym instytucji, może wnieść różnorodny i owocny wkład do konkretnego urzeczywistniania się pragnienia kolegalności (LG 23d) [Sołtyśzowski 1967, 35; Arrieta 1997, 494-95].

3. Znaczenie funkcji zasad kolegalności i synodalności w perspektywie misji Kościoła powszechnego

Rozważania zawarte w pierwszych dwóch punktach pozwalają na łączne spojrzenie na pojęcia i znaczenie kolegalności i synodalności, które pomimo, iż wiążą się ściśle z pojęciem i znaczeniem „świętej władzy”, nie znalazły się – jak wspomniano wyżej – w nauczaniu Soboru Watykańskiego II (MKT, s. 11) [Gerosa 2003, 322] – to po pierwsze. Po drugie (cytuje za Międzynarodową Komisją Teologiczną): „Podczas gdy pojęcie synodalności odnosi się do zaangażowania i uczestnictwa całego Ludu Bożego w życiu i misji Kościoła, to pojęcie kolegalności określa raczej znaczenie teologiczne i formę apostolskiego nauczania: a) sprawowania posługi biskupów w służbie Kościołowi partykularnemu, który został powierzony opiece pasterskiej każdego z nich; b) komunii między Kościołami partykularnymi w sercu jedyne go powszechnego Kościoła Chrystusowego, przez

¹⁶ Ioannes Paulus PP. II, *Constitutio apostolica Pastor bonus* (18.06.1988), AAS 80 (1988), s. 841-912; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 217-57.

hierarchiczną komuniją Kolegium Biskupów z Biskupem Rzymu” (MKT, s. 12-13). „Kolegialność jest więc szczególną formą, w której synodalność eklezjalna przejawia się i realizuje poprzez posługę biskupów, na poziomie komunii między Kościołami partykularnymi...” (MKT, s. 13). Znamienne: cytat ten zamyka następujące zdanie: „Każdy autentyczny przejaw synodalności **ze swej natury** [wyróżnienie – J.K.], pociąga za sobą sprawowanie kolegialnej posługi biskupów” (tamże).

3.1. Kolegialny charakter władzy świętej w Kościele

Rozważana w punkcie 2 zasada kolegialności, poczynawszy od ukazania jej źródła pochodzenia, jej rozwoju na przestrzeni dziejów, aż do obecnego stanu w Kościele, prowadzi do istotnych stwierdzeń i wniosków: po pierwsze – co przede wszystkim wynika z nauczania Soboru – że mianowicie „[...] sukcesja apostołowa dokonuje się przez konsekrację biskupów, która nadaje im pełnię sakramentu święceń i włącza ich w kolegialną i hierarchiczną komuniją z głową kolegium i jego członkami (LG 21). Tym samym LG deklaruje, że posługa biskupia, która odpowiada posłudze apostołowej, z której się wywodzi, ma formę kolegialną i hierarchiczną. Konstytucja, uwydatniając i naświetlając więź między sakramentalnością episkopatu a kolegialnością biskupią, przewycięża tym samym – jak się stwierdza: „[...] interpretację, która oddzielała posługę biskupią od jej sakramentalnych korzeni i osłabiała jej wymiar kolegialny, potwierdzony przez tradycję”¹⁷. W ten oto sposób – jak czytamy w konkluzji, rzeczony Komisji: „[...] w ramach eklezjologii komunii i kolegialności konstytucja *Lumen gentium* integruje naukę Soboru Watykańskiego I o Biskupie Rzymu, który jest «trwałym i widzialnym źródłem i fundamentem jedności zarówno biskupów, jak i rzeszy wiernych»” (LG 23a). Innymi słowy – jak znajdujemy w interpretacji L. Gerosy: „W ścisłym sensie kolegialne są jedynie te akty, w których wola jednostki zostaje włączona w wolę kolegium jako podmiotu odpowiedzialnego”¹⁸. Podobną interpretację w rzeczony kwestii reprezentuje J. Krukowski [Krukowski 2005, 158-63]. Dodajmy, że w Kościele nielicznie występują akty w pełni kolegialne (pełnione *actu pleno*), także dlatego – jak się wyjaśnia

¹⁷ „Jak z ustanowienia Pańskiego święty Piotr i reszta Apostołów stanowią jedno Kolegium apostołskie, tak samo Biskup Rzymski, następca Piotra i biskupi, następcy Apostołów, pozostają we wzajemnej łączności” (LG 22a).

¹⁸ W kwestii definicji aktu kolegialnego L. Gerosa powołuje się na: Aymans 1969, 191-92.

– że głównym źródłem władzy jest sakrament święceń udzielany wyłącznie osobom fizycznym [Gerosa 1999, 322; Gerosa 2003, 221].

3.2. Synodalny wymiar władzy świętej – *potestatis sacrae* w Kościele

Przechodząc do bliższego opisu drugiej istotnej zasady w Kościele: do synodalności, wypada przywołać zasygnalizowaną jej właściwość; mianowicie, że jest ona wewnętrznym wymiarem ontologicznym *świętej władzy*; zaś jej wykonywanie określone (determinowane) jest czynnikiem wzajemnego przenikania się elementu personalnego i synodalnego posługi kościelnej. Dlatego – jak się twierdzi – wszelkie akta władzy w Kościele są jednocześnie hierarchiczne i synodalne [tamże]. Kwestię tę pogłębiła i wyjaśniła Międzynarodowa Komisja Teologiczna, powołując się na wcześniej wydany przez siebie dokument¹⁹. Komisja uważa, iż: „W oparciu o *sensus fidei* Ludu Bożego i sakramentalnej kolegalności episkopatu w hierarchicznej komunii z papieżem, można jeszcze lepiej zrozumieć teologię synodalności. Synodalny wymiar Kościoła bowiem – jak podkreślono – wyraża charakter podmiotowy i aktywny wszystkich ochrzczonych, a jednocześnie specyficzną rolę posługi biskupiej w kolegalnej i hierarchicznej komunii z Biskupem Rzymu” (MKT, s. 66).

Opisując konkretne obszary obecności i aktywności wymiaru synodalnego w misyjnej działalności Kościoła, Międzynarodowa Komisja Teologiczna ukazuje ją: na poziomi Kościołów partykularnych (MKT, s. 88-89), Konferencji Biskupów (MKT, s. 89-91), Patriarchatów w Katolickich Kościołach Wschodnich (MKT, s. 91-92); na poziomie Regionalnych Rad Konferencji Episkopatów i Patriarchatów Katolickich Kościołów Wschodnich (MKT, s. 92-93) i w Kościele powszechnym (MKT, s. 93-94).

Odnotujmy nadto, iż Sobór powszechny, będąc najpełniejszym wyrazem kolegalności, równocześnie uobecnia w sposób szczególny wymiar synodalnego działania (MKT, s. 95). Podobnie Synod Biskupów ustanowiony przez Pawła VI, stanowiąc jedną z najważniejszych i najcenniejszych instytucji po Soborze Watykańskim II, zasadniczo wyraża kolegalność Kościoła powszechnego, ale także obecny jest i wyraża się w nim jego wymiar synodalny – w hierarchicznej komunii z Papieżem, w trosce o Kościół powszechny

¹⁹ Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Sensus fidei w życiu Kościoła*, Wydawnictwo Księży Sercanów, Kraków 2015.

(MKT, s. 95-98) [Ghirlanda 1996, 110-13]; tym samym – o Kościoły partykularne (LG 23; kan. 368; PG) [Corecco 1997, 676-95]²⁰.

Podsumowanie

Nawiązując do wstępu niniejszego artykułu warto podkreślić, że obie zasady, mimo iż nie były w sensie ścisłym przedmiotem debat na Soborze Watykańskim II, to w sensie szerszym – przy studium i obradach nad naturą i charakterem *świętej władzy (potestatis sacrae)* – nie mogły być pominięte.

Artykuł składa się z trzech rozdziałów, z których dwa pierwsze stanowią – odnosząc się momentami do szczegółowych elementów kolegalności i synodalności – swego rodzaju „wprowadzenie” do rozdziału trzeciego, który finalnie uwydatnia treść tematu w formule: „Zasada kolegalności a zasada synodalności”. Obie bowiem zasady *implicite* obecne we wspólnocie (*communio*) Kościoła, odgrywają niej szczególną rolę.

PIŚMIENNICTWO

- Arrieta, Juan I. 1997. *Diritto dell'organizzazione ecclesiastica*. Milano: Giuffrè.
- Aymans, Winfried. 1969. *Kollegium und Kollegialer Akt im kanonischen Recht. Eine rechtsbegriffliche Untersuchung insbesondere aufgrund des Codex Iuris Canonici*. München: Max Hueber Verlag.
- Corecco, Eugenio. 1997. *Ius e communio*. Casale Monferrato: Edizioni Piemme; Lugano: Facolta di Teologia.
- Gagnon, Edouard. 2003. „Introduzione al commento della Cost. Ap. Pastor Bonus sulla ristrutturazione della Curia Romana.” W *Commento alla „Pastor Bonus” e alle norme sussidiarie della Curia Romana*, red. Pio Vinto Pinto, 3-22. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Gerosa, Libero. 1999. *Prawo Kościoła*. Poznań: Pallottinum.
- Gerosa, Libero. 2003. *Interpretacja prawa w Kościele. Zasady. Wzorce. Perspektywy*. Kraków: WAM.
- Ghirlanda, Gianfranco. 1996. *Wprowadzenie do prawa kościelnego*. Kraków: WAM.
- Krukowski, Józef. 2005. „Biskup Rzymski.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I: Wierni chrześcijanie. Część II: Ustrój hierarchiczny*, red. Józef Krukowski, 158-68. Poznań: Pallottinum.

²⁰ Congregazione per i Vescovi, Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi *Apostolorum successores* (22.02.2004), Città del Vaticano 2004; tekst polski w: tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 517-711.

- Krukowski, Józef. 2005. „Konferencje biskupów.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I: Wierni chrześcijanie. Część II: Ustrój hierarchiczny*, red. Józef Krukowski, 314-33. Poznań: Pallottinum.
- Krzywda, Józef. 2008. *Prymat papieski i Kolegium biskupów w świetle nauki Vaticanum I i II*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej.
- Müller, Gerhard L. 2021. *Jedność wiary. Odpowiedzialność Rzymu za Kościół powszechny*. Kraków: Wydawnictwo Espirit.
- Ratzinger, Joseph. 1997. *Sól ziemi. Chrześcijaństwo i Kościół katolicki na przełomie tysiącleci*. Kraków: Znak.
- Sołtyszwski, Stefan. 1967. „Konferencje Biskupów.” *Prawo kanoniczne* 10, nr 3-4:29-43.

Zasada kolegialności a zasada synodalności w Kościele

Abstrakt

Podjmując próbę analizy i opisu zasad kolegialności i synodalności w Kościele, w przyjętej formule, pod tytułem: „Zasada kolegialności a zasada synodalności w Kościele”, należy przede wszystkim stwierdzić, iż obie zasady należą do zespołu elementów konstytutywnych Kościoła. Obie wszakże, nie będąc (w sensie klasycznym) częściami Kościoła, jak to jest w przypadku określonego urzędu czy stanu, na przykład władzy prymatu, prezbiteratu, stanu wiernych świeckich czy instytutów życia konsekrowanego, stanowią one swego rodzaju atrybuty jego istnienia i aktywności. Innymi słowy: obecne są i przejawiają się w całokształcie misyjnej działalności Kościoła.

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie i wykazanie wzajemnych odniesień obu zasad, mających w stosunku do siebie charakter składników korelatywnych, wynikających z natury świętej władzy *potestatis sacrae* w Kościele, który też *par excellence* ma służyć doskonaleniu się wspólnoty Kościoła w dziele realizacji jego posłannictwa.

Słowa kluczowe: wspólnota, *communio*, *communio hierarchica*, kolegialność, synodalność, władza święta, *potestas hierarchica*

The Principle of Collegiality and the Principle of Synodality in the Church

Abstract

In attempting to analyze and describe the principles of collegiality and synodality in the Church, in the formula adopted, under the title: “The principle of collegiality and the principle of synodality in the Church”, it must first of all be stated that both principles belong to the ensemble of constitutive elements of the Church. Both, however, without being (in the classical sense) parts of the Church as is the case with a particular office or state, such as the primacy, the presbyterate or the

state of the lay faithful or the institutes of consecrated life, are a kind of attribute of her existence and activity. In other words, they are present and manifest in the whole missionary activity of the Church.

The purpose of this paper is to show and demonstrate the interrelationship of the two principles, which have the character of correlative components, resulting from the nature of sacred authority *potestatis sacrae* in the Church, which also *par excellence* has to serve the perfection of the community of the Church, in the work of carrying out its mission.

Keywords: community, *communio*, *communio hierarchica*, collegiality, synodality, sacred power, *potestas hierarchica*

Information about Author: REV. JÓZEF KRZYWDA, PROFESSOR, Department of Marriage Law, Faculty of Canon Law, the Pontifical University of John Paul II in Cracow; correspondence address: ul. Kanonicza 9/408, 31-002 Kraków, Poland; e-mail: jozefkrzywda@misjonarze.pl; <https://orcid.org/0000-0002-8369-3257>